

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28.11.2018, sp. zn. 29 Cdo 5949/2016, ECLI:CZ:NS:2018:29.CDO.5949.2016.1

Číslo: 107/2019

Právní věta: Povaha řízení o námitkách proti směnečnému platebnímu rozkazu nevyklučuje skončit probíhající řízení soudním smírem podle § 99 o. s. ř. Schválí-li soud smír účastníků, rozhodne rovněž o zrušení směnečného platebního rozkazu.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 28.11.2018

Spisová značka: 29 Cdo 5949/2016

Číslo rozhodnutí: 107

Číslo sešitu: 9

Typ rozhodnutí: Usnesení

Hesla: Náklady řízení, Směnečný a šekový platební rozkaz, Smír

Předpisy: § 146 odst. 2 o. s. ř.

§ 175 o. s. ř.

§ 99 o. s. ř.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

I. Dosavadní průběh řízení

1. Žalobkyně se návrhem na vydání směnečného platebního rozkazu (doručeným Městskému soudu v Praze dne 6. 6. 2014) domáhala po žalovaném a dále po společnosti P. ZH s. r. o. (dále též jen „společnost P“) plnění ze směnky vlastní vystavené v H. 25. 11. 2013 společností P na řad žalobkyně, znějící na směnečný peníz 430 000 Kč, se splatností 15. 3. 2014 (dále též jen „sporná směnka“), za jejíž zaplacení měl žalovaný převzít směnečné rukojemství. Věc byla soudem prvního stupně vedena pod sp. zn. 55 Cm 151/2014.

2. Městský soud v Praze směnečným platebním rozkazem ze dne 20. 6. 2014, č. j. 55 Cm 151/2014-18, návrhu žalobkyně vyhověl a uložil žalovanému a společnosti P, aby společně a nerozdílně zaplatili žalobkyni částku 431 433,33 Kč s 6% úrokem od 16. 3. 2014 do zaplacení, směnečnou odměnu ve výši 1 433,33 Kč a na náhradě nákladů řízení částku 59 541,80 Kč.

3. Žalovaný podal proti směnečnému platebnímu rozkazu včasné námitky, v nichž zpochybnil pravost podpisu směnečného rukojmího na sporné směnce (s tím, že nejde o podpis žalovaného). Námitky podané společností P soud prvního stupně odmítl jako opožděné usnesením ze dne 28. 7. 2014, č. j. 55 Cm 151/2014-24.

4. Usnesením ze dne 24. 2. 2015, č. j. 55 Cm 151/2014-68, soud prvního stupně - poté, co žalobkyně navrhla, aby soud schválil smír podle dohody, kterou uzavřela se žalovaným dne 20. 2. 2015 - zrušil vydaný směnečný platební rozkaz ve vztahu k žalovanému (výrok I.), rozhodl o „zrušení“ jednání nařízeného k projednání námitek a vyloučil žalobu žalobkyně vůči žalovanému k samostatnému řízení (výrok II.).

5. V odůvodnění usnesení soud prvního stupně zdůraznil, že zákon sice výslovně nezakazuje, aby také spor týkající se směnky skončil soudem schváleným smírem podle ustanovení § 99 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu (dále též jen „o. s. ř.“), je-li však smír uzavřen až po vydání směnečného platebního rozkazu, je třeba „žádost o jeho schválení podanou žalobcem dle obsahu hodnotit také jako částečné omezení žaloby ve smyslu § 96 o. s. ř., a to v procesním požadavku na rozhodnutí směnečným platebním rozkazem“. Protože žalobkyně ve vztahu k žalovanému „již na směnečném platebním rozkazu netrvá, na uplatněných nárocích však ano, nezbylo než dle § 96 odst. 2 o. s. ř. směnečný platební rozkaz v tomto vztahu zrušit, aniž by ovšem rozhodl o zastavení řízení“.

6. Vyloučená věc byla soudem prvního stupně nadále vedena pod sp. zn. 55 Cm 120/2015.

7. Usnesením ze dne 22. 6. 2015, č. j. 55 Cm 120/2015-14, soud prvního stupně rozhodl, že smír uzavřený mezi žalobkyní a žalovaným se podle ustanovení § 99 odst. 2 o. s. ř. neschvaluje.

8. Proti tomuto usnesení podala žalobkyně odvolání. V průběhu odvolacího řízení vzala žalobkyně (podáním ze dne 6. 10. 2015) žalobu vůči žalovanému v celém rozsahu zpět, s tím, že v exekučním řízení vedeném (na základě vydaného směnečného platebního rozkazu) proti společnosti P došlo k úplnému vymožení pohledávky ze sporné směnky (včetně 6% úroku, směnečné odměny a přiznané náhrady nákladů řízení), čímž zanikla také pohledávka, jež je předmětem probíhajícího řízení.

9. Vrchní soud v Praze usnesením ze dne 22. 1. 2016, č. j. 2 Cmo 301/2015-35, zrušil usnesení soudu prvního stupně ze dne 22. 6. 2015 a řízení zastavil (první výrok). Dále uložil žalobkyni, aby žalovanému zaplatila na náhradě nákladů řízení před soudy obou stupňů částku 31.080 Kč (druhý výrok).

10. Odvolací soud - odkazuje na ustanovení § 222a odst. 1 o. s. ř. - uzavřel, že žalobkyně vzala žalobu vůči žalovanému zpět v době, kdy usnesení soudu prvního stupně ze dne 22. 6. 2015 ještě nenabylo právní moci a je tak namíste označené usnesení soudu prvního stupně zrušit a řízení zastavit.

11. Výrok o nákladech řízení odvolací soud odůvodnil ustanovením § 224 odst. 1 a § 146 odst. 2 věty první o. s. ř. s tím, že žalobkyně zpětvzetím žaloby zavinila, že řízení muselo být zastaveno, přičemž uspokojení pohledávky žalobkyně ze sporné směnky v exekučním řízení vedeném na majetek společnosti P (výstavce směnky) nelze považovat za chování žalovaného ve smyslu ustanovení § 146 odst. 2 věty druhé o. s. ř.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

12. Proti (druhému) výroku usnesení odvolacího soudu o nákladech řízení podala žalobkyně dovolání, jehož přípustnost opírá o ustanovení § 237 o. s. ř., majíc za to, že rozhodnutí odvolacího soudu závisí na vyřešení otázky procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu.

13. Podle dovolatelky byla v projednávané věci důvodem zastavení řízení, resp. důvodem pro zpětvzetí žaloby skutečnost, že dluh byl uhrazen druhým solidárním dlužníkem, jímž byla společnost P jakožto výstavce sporné směnky. Úhradu navíc fakticky provedla stejná osoba, neboť dlužnou

částku v exekučním řízení poukázal právě žalovaný (coby jednatel společnosti P). Přehlédnout podle dovolatelky nelze ani to, že veškeré procesní úkony vůči žalovanému činila v době, kdy byl žalovaný jejím dlužníkem.

14. Se zřetelem k výše uvedenému měl podle názoru dovolatelky odvolací soud v souladu s konstantní rozhodovací praxí Nejvyššího soudu rozhodnout podle § 146 odst. 2 věty druhé o. s. ř. a přiznat dovolatelce právo na náhradu nákladů řízení proti žalovanému.

15. Proto dovolatelka požaduje, aby Nejvyšší soud rozhodnutí odvolacího soudu změnil tak, že uloží žalovanému zaplatit žalobkyni na náhradě nákladů řízení před soudy obou stupňů částku 37 606,80 Kč.

III.

Přípustnost dovolání

16. Dovolání žalobkyně je přípustné podle ustanovení § 237 o. s. ř., když v řešení dovolatelkou předestřené právní otázky (tj. ve výkladu ustanovení § 146 odst. 2 o. s. ř.) je napadené rozhodnutí v rozporu s (zčásti přijatou až po jeho vydání) judikaturou Nejvyššího soudu.

17. Pro úplnost Nejvyšší soud k otázce přípustnosti dovolání podotýká, že v projednávané věci se neuplatní ani omezení přípustnosti dovolání dle § 238 odst. 1 písm. c) o. s. ř., když součet částky, kterou odvolací soud v dovoláním napadeném rozhodnutí uložil žalobkyni zaplatit žalovanému jako náhradu nákladů řízení před soudy obou stupňů (31 080 Kč) a částky, jejíž přiznání naopak dovolatelka u odvolacího soudu (stejně jako u soudu dovolacího) na náhradě nákladů řízení požadovala (37 606,80 Kč), nepochybně převyšuje 50 000 Kč. K tomu srov. též závěry přijaté Nejvyšším soudem v usnesení ze dne 26. 9. 2013, sen. zn. [29 ICdo 34/2013](#), uveřejněném pod č. 5/2014 Sb. rozh. obč., a v rozsudku ze dne 20. 10. 2016, sp. zn. [25 Cdo 173/2016](#).

IV.

Důvodnost dovolání

18. Podle § 146 odst. 2 o. s. ř. jestliže některý z účastníků zavinil, že řízení muselo být zastaveno, je povinen hradit jeho náklady. Byl-li však pro chování žalovaného (jiného účastníka řízení) vzat zpět návrh, který byl podán důvodně, je povinen hradit náklady

řízení žalovaný (jiný účastník řízení).

19. Z ustálené judikatury Nejvyššího a Ústavního soudu k výkladu citovaného ustanovení se podává, že:

[1] Rozhodování o náhradě nákladů řízení obecně ovládá zásada úspěchu ve věci, která je doplněna zásadou zavinění.

[2] Zásada zavinění se uplatní zejména v případě, kdy je řízení zastaveno. Smyslem využití této zásady je sankční náhrada nákladů řízení, které by při jeho řádném průběhu nevznikly, uložená rozhodnutím soudu tomu, kdo jejich vznik zavinil. Pokud soud zastavuje řízení, zabývá se v souladu s § 146 odst. 2 o. s. ř. při rozhodování o nákladech řízení nejprve otázkou, zda některý z účastníků zavinil, že řízení muselo být zastaveno.

[3] Zavinění typicky může spočívat např. v tom, že účastník podal žalobu ve věci, o níž bylo již pravomocně rozhodnuto nebo v níž už probíhá jiné řízení, že podal žalobu proti někomu, kdo nemá způsobilost být účastníkem řízení, nebo že vzal žalobu zpět.

[4] Je-li důvodem zastavení řízení zpětvzetí návrhu na jeho zahájení, žalobce nezavinil zastavení řízení, jestliže vzal zpět návrh, který byl podán důvodně, pro chování žalovaného. K tomu, aby se při zpětvzetí žaloby nejednalo o zavinění žalobce, musí být splněny zároveň dvě podmínky, a to že žaloba byla podána důvodně a že ke zpětvzetí došlo pro chování žalovaného. Jen tehdy, jsou-li zároveň splněny obě podmínky, má žalobce právo, aby mu žalovaný nahradil náklady, které účelně vynaložil na uplatňování svého práva.

[5] Protože nárok na náhradu nákladů řízení je nárokem vyplývajícím nikoliv z hmotného práva, ale z práva procesního, je na to, zda šlo o důvodně podanou žalobu, nutno usuzovat z procesního hlediska (z hlediska vztahu výsledku chování žalovaného k požadavkům žalobce). Jde tedy o to, zda se žalobce domohl uplatněného nároku, či nikoliv.

[6] Pro posouzení, zda byla (důvodně podaná) žaloba vzata zpět pro chování žalovaného, je rozhodné, zda chování žalovaného vedlo k uspokojení žalobcova nároku a následnému zastavení řízení, tedy zda se žalovaný po podání žaloby choval tak, jak žalobce v žalobě požadoval, a to bez ohledu na skutečnost, zda žalovaný podle hmotného práva žalovanou povinnost měl, či nikoliv; podstatné je, zda žalobcův požadavek byl uspokojen.

[7] Při posuzování otázky, zda žaloba byla podána důvodně a zda byla vzata zpět pro chování žalovaného, však nelze postupovat toliko formálně; je-li např. předčasně podaná žaloba vzata zpět proto, že žalovaný po jejím podání zaplatil žalobou uplatněnou částku, nelze pominout, že žalovaný nemá jinou možnost než žalobou uplatněnou částku po podání žaloby (a poté, kdy žalobou uplatněná pohledávka dospěje) uhradit. Trvání na závěru, že ustanovení § 146 odst. 2 o. s. ř. je nutno posuzovat výlučně z procesního hlediska, by pak mohlo svádět k šikanóznímu podávání žalob ještě před splatností, jejichž následkem by v každé situaci bylo uložení povinnosti žalovanému nahradit žalobci náklady řízení.

[8] Ustanovení § 146 odst. 2 o. s. ř. je ve vztahu k § 146 odst. 1 písm. c) o. s. ř. [s účinností od 1. ledna 2014 jde o ustanovení § 146 odst. 1 písm. b) o. s. ř.] ustanovením zvláštním; postup podle § 146 odst. 1 písm. c) o. s. ř. [od 1. ledna 2014 podle § 146 odst. 1 písm. b) o. s. ř.] přichází v úvahu teprve tehdy, nedošlo-li k zastavení řízení v důsledku zavinění některého z účastníků řízení.

20. K tomu v rozhodovací praxi Nejvyššího soudu srov. např. usnesení ze dne 28. 1. 2014, sp. zn. [22 Cdo 4308/2013](#), ze dne 9. 9. 2015, sp. zn. [29 Cdo 170/2015](#), ze dne 27. 4. 2017, sp. zn. [29 Cdo 4155/2015](#), nebo ze dne 22. 1. 2018, sp. zn. [32 Cdo 5515/2016](#). V judikatuře Ústavního soudu pak srov. např. nález ze dne 17. 1. 2017, sp. zn. [III. ÚS 3592/16](#).

21. Nejvyšší soud dále v usnesení ze dne 15. 3. 2018, sp. zn. [29 Cdo 1668/2016](#) (které občanskoprávní a obchodní kolegium Nejvyššího soudu dne 14. 11. 2018 schválilo k uveřejnění ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek), vysvětlil, že:

[1] Jestliže má více dlužníků splnit témuž věřiteli dluh společně a nerozdílně, nelze žalobci klást k tíži, že svůj nárok uplatní vůči všem solidárním dlužníkům. Zaplatí-li jeden z více solidárních dlužníků uplatněný nárok, zaniká (v rozsahu poskytnutého plnění) i závazek ostatních žalovaných (solidárních dlužníků). Žalobci pak nezbývá, než vzít žalobu zpět, a to i vůči ostatním solidárně zavázaným žalovaným (kteří vlastním jednáním nárok žalobce neuspokojili, ale jejichž povinnost odpovídající žalobou uplatněnému nároku zanikla v důsledku plnění poskytnutého jejich „spolužalovaným“).

[2] Výklad, podle kterého nelze v takovém případě považovat (pro účely rozhodování o nákladech řízení) plnění poskytnuté jedním žalovaným za chování ostatních žalovaných, solidárně zavázaných spoludlužníků, vede ke zjevně nespravedlivému (a neudržitelnému) závěru, podle kterého je v těchto případech při rozhodování o nákladech řízení ve vztahu mezi žalobcem a těmi žalovanými, kteří na

žalobou uplatněnou pohledávku sami neplnili, vždy třeba postupovat podle § 146 odst. 2 věty první o. s. ř. Nejen že se tak žalobci nedostane náhrady jím účelně vynaložených nákladů na uplatnění svého nároku vůči těmto žalovaným, ale současně bude zavázán k náhradě jimi vynaložených nákladů řízení. Jinými slovy, pouze proto, že jeden ze solidárně zavázaných žalovaných plní na žalobou uplatněnou pohledávku, by byl žalobce trestán za racionální postup (spočívající v uplatnění své pohledávky vůči všem solidárně zavázaným škůdcům), jenž odpovídá obecnému principu vigilanti bus iura scripta sunt (bdělým náleží práva).

[3] Na místě je naopak přístup opačný; je-li žalobou uplatněn nárok vůči více žalovaným, kteří mají z hlediska hmotného práva postavení solidárně zavázaných dlužníků, je plnění poskytnuté jedním z nich na žalobou uplatněnou pohledávku, v jehož rozsahu zanikne závazek všech žalovaných (tj. i těch, kteří plnění neposkytli), zásadně třeba považovat pro účely rozhodování o náhradě nákladů řízení za chování všech (solidárně zavázaných) žalovaných a žalobu za podanou důvodně vůči všem (solidárně zavázaným) žalovaným.

[4] Nicméně nelze přehlížet, že automatická (bezvýjimečná) aplikace shora popsaného pravidla by mohla vést k zjevně nespravedlivému výsledku v těch případech, kdy žalovaný, který na žalobou uplatněný nárok neplnil, není solidárně zavázaným dlužníkem, popř. kdy žalobou uplatněný nárok (byť na něj jeden ze žalovaných plnil) není po právu a žalovaný, který plnění neposkytl, se v řízení brání právě tím, že není pasivně věcně legitimován, resp. že nárok není dán. Jinak řečeno, žalovanému, který na žalobou uplatněný nárok neplnil a který se v řízení bránil tím, že (obecně řečeno) žalobou uplatněný nárok vůči němu není po právu, nelze pro účely rozhodování o náhradě nákladů řízení bez dalšího přičíst plnění poskytnuté jiným žalovaným a uzavřít, že žaloba byla (i vůči němu) podána důvodně a byla vzata zpět pro jeho chování.

[5] V takovém případě je soud povinen, byť jen pro účely rozhodnutí o náhradě nákladů řízení, posoudit i důvodnost obrany dotčeného žalovaného; je-li taková obrana důvodná, je na místě rozhodnout o náhradě nákladů řízení mezi žalobcem a tímto žalovaným podle § 146 odst. 2 věty první o. s. ř. (srov. i usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 6. 2011, sp. zn. [29 Cdo 1507/2011](#), a usnesení sp. zn. [29 Cdo 170/2015](#), jakož i výše citovaný náleží Ústavního soudu sp. zn. [III. ÚS 3592/16](#)).

22. Z pohledu shora uvedených závěrů je zřejmé, že právní posouzení věci odvolacím soudem, podle něhož je třeba o náhradě nákladů řízení ve vztahu mezi dovolatelkou a žalovaným bez dalšího (aniž by soud zohlednil, že tvrzeným důvodem zpětvzetí žaloby vůči žalovanému směnečnému rukojmímu byla okolnost, že uplatněnou směnečnou pohledávku po podání žaloby uhradil výstavce sporné směnky) rozhodnout podle ustanovení § 146 odst. 2 věty první o. s. ř., nemůže obstát.

23. Nejvyšší soud proto, aniž ve věci nařizoval jednání (§ 243a odst. 1 věta první o. s. ř.) usnesení odvolacího soudu v napadeném výroku o nákladech řízení zrušil a věc vrátil v tomto rozsahu odvolacímu soudu k dalšímu řízení (§ 243e odst. 1, odst. 2 věta první o. s. ř.).

24. Právní názor Nejvyššího soudu je pro odvolací soud závazný (§ 243g odst. 1 část věty první za středníkem, § 226 odst. 1 o. s. ř.).

25. V novém rozhodnutí odvolací soud rozhodne i o nákladech dovolacího řízení (§ 243g odst. 1 věta druhá o. s. ř.).

26. V další fázi řízení se při posuzování, zda byla žaloba v projednávané věci podána důvodně i vůči žalovanému (směnečnému rukojmímu) a zda plnění poskytnuté společností P (výstavcem sporné směnky) na žalobou uplatněnou pohledávku je možné považovat pro účely rozhodnutí o náhradě nákladů řízení (rovněž) za chování žalovaného, odvolací soud vypořádá také s obranou žalovaného, tj. s námitkou, podle níž podpis směnečného rukojmího na sporné směnce není jeho (pravým) podpisem.

Přitom nepřehlédne obsah dohody o smíru ze dne 20. 2. 2015, v níž se žalovaný zavázal (v námitkách proti směnečnému platebnímu rozkazu popřeny) závazek ze sporné směnky uhradit.

27. Toliko v rámci preventivního působení (a nad rámec důvodů, pro které shledal dovolání žalobkyně důvodným) pokládá Nejvyšší soud za vhodné doplnit, že v poměrech dané věci (v situaci, kdy dovoláním napadeným rozhodnutím odvolací soud řízení pro zpětvzetí žaloby zastavil) nemůže již mít pro další řízení (v němž bude pouze rozhodováno o náhradě nákladů řízení) žádný význam to, jakým způsobem soud prvního stupně postupoval v řízení poté, co mu byl doručen návrh žalobkyně na schválení účastníky uzavřeného smíru. O tom, že šlo o postup nesprávný, nicméně Nejvyšší soud žádné pochybnosti nemá.

28. Budiž v této souvislosti dodáno, že ani povaha řízení o námitkách proti směnečnému platebnímu rozkazu, ani povaha samotného směnečného řízení nepochybně nevyklučuje (jak správně vystihl soud prvního stupně v odůvodnění usnesení ze dne 22. 6. 2015) skončit probíhající řízení soudním smírem podle § 99 o. s. ř. Hmotněprávní dispoziční volnost účastníků směnečného vztahu totiž není zákonem nijak omezena, nic jim proto nebrání v tom, aby si svá práva a povinnosti upravili dohodou, již vyřeší vzájemné rozpory ohledně nároků, které jsou předmětem daného směnečného řízení. Smír se přitom může týkat jak celého předmětu řízení, tak jen jeho části, s tím, že o zbývající části předmětu řízení pak bude rozhodnuto rozsudkem na základě výsledků projednání námitek podaných proti směnečnému platebnímu rozkazu. Účastníci si také mohou smírem vypořádat nejen směnečné nároky, o něž v daném řízení jde, ale i jiné právní vztahy, ať již se směnkou, o jejíž úhradě bylo směnečným platebním rozkazem rozhodnuto, souvisejí, či nikoliv. Vždy však musí být z uzavřeného smíru zřejmé, jakým způsobem byly vyřešeny (směnečné) nároky, jež byly předmětem probíhajícího řízení (srov. obecně k soudnímu smíru např. důvody usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 10. 2017, sp. zn. [22 Cdo 4125/2017](#), a judikaturu tam citovanou).

29. Přestože tak zákon výslovně nestanoví, z povahy věci je zřejmé, že schválí-li soud smír účastníků, musí současně odklidit již vydaný směnečný platební rozkaz, jehož právní moc a vykonatelnost byla podáním námitek odložena a o jehož správnosti již (v důsledku účastníky uzavřeného a soudem schváleného smíru) nebude v námitkovém řízení moci být rozhodováno. Soud proto v usnesení, kterým schvaluje smír účastníků, rozhodne rovněž o zrušení směnečného platebního rozkazu. Jakkoli je uvedený postup důsledkem účastníky učiněných dispozitivních úkonů vedoucích k uzavření a schválení smíru, nemohou se sami účastníci smírem dohodnout na tom, že směnečný platební rozkaz bude zrušen. Dispoziční volnost účastníků se týká jejich právních vztahů, nikoli toho, jakým způsobem bude v řízení o námitkách soudem rozhodnuto o směnečném platebním rozkazu (účastníci nemohou „disponovat“ soudním rozhodnutím).

30. Postup soudu prvního stupně, který v projednávané věci zrušil vydaný směnečný platební rozkaz jen na základě toho, že mu byl doručen návrh žalobkyně na schválení účastníky uzavřeného smíru (aniž by současně uzavřený smír také schválil), oproti tomu zjevně za správný považovat nelze. Odklizení vydaného směnečného platebního rozkazu v průběhu námitkového řízení bez toho, aby bylo zřejmé, zda smír, jímž mají být vypořádány směnečné nároky, o něž v daném řízení jde, bude soudem schválen, nelze označit jinak než za předčasné (a tudíž i nesprávné).

31. Rozhodné znění občanského soudního řádu pro dovolací řízení (do 29. září 2017) se podává z části první, článku II bodu 2 zákona č. 296/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.